

Bengü il

Bengü il

Mustafa Sever

Bengü/Bengi, dilimizde ölümsüz, ebedî, sonu olmayan, kalıcı, hep yaşayacak olan anlamlarına gelmektedir. Bengü il ise, Orhun Anıtları'nda Türklerin Ötüken'de oturdukları müddetçe ebediyen yaşayacak olan devletlerini işaret eder.

İlelebet yaşayacak Türk devleti, edebî devlet anlamındaki bengü il, anıtlarda “Ötüken yış olursar benggü il tuta olurtaç sen/Ötüken ormanında oturursan ebediyen il tutarak oturacaksın.” (KT G8) şeklinde geçer. A. B. Ercilasun (1993: 4), bengü ilin süresi ebedî olan devlet, sonsuza kadar yaşayacak olan devlet olduğunu, bu tabirin Köktürklerden Osmanlılara kadar geldiğini ve Osmanlılarda bu tabirin “Devlet-i ebed-müddet” şeklinde telaffuz edildiğini belirtir. Bu devamlılıktan ebedî devlet fikrinin, Türk milletinin ortak hafızasında canlılığını sürdürdüğü gerçeği ortaya çıkar. Hatta, Atatürk'ün “ ‘Benim nâçiz vücudum elbet bir gün toprak olacaktır; fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır, cümleleri de aynı mâşerî şuurun ifadesidir” (Ercilasun 1993: 4) İlelebet yaşayacak olan bu devletin temel özelliği, siyâsî ve sosyal açıdan töre ile düzenlenmiş olması, yani yasalarla yönetilen bir devlet olmasıdır. Yasanın özelliği ise, geleneksel bilgiden, ortak hafızadan üretilmiş olmasıdır. Geleneksel bilgi, öncesi ve yaşanan andaki işlevi ile bir bütünlük içinde algılanılan bilgidir; ki bu bilgiyi işlevsel olarak kullananlarının başında yönetenler gelir; ki burada Türk kağanının görevi düşünülmelidir. Türk kağanının görevi, törenin düzenleyicisi, koruyucusu ve uygulayıcısı olmaktır. İl ve töre, yani devlet ve yasa, birbirinden ayrılmaz şekilde kullanılır ve bunlar Tengri vergisidir:

“Olurupan Türk budunung ilin törüsün tuta birmiş/ Oturarak Türk milletinin ilini töresini tutu vermiş” (KT D1). “İlig tutup törüg itmiş/İli tutup töreyi düzenlemiş” (KT D3). “... il birigme tengri Türk budun atı küsi yok bolmazun [tiyin özümün ol tengri] kagan olurtdı erinç/İl veren Tanrı, Türk milletinin adı sanı yok olmasın diye, kendimi o Tanrı kağan oturttu tabii” (KT D25).

“Kök Türk toplumunda Tengri'ye özgü olan üç tözü (kut, küç, ülüg), yine onun iradesiyle kullanan kağandır. Kağan kazandığı kutla yeryüzünde kutsallığı temsil eder.” (Divitçioğlu 1987: 121). Kağan, Tengri'den kendisine verilen kut, küç ve ülüg, milletini tanzim eder, milleti arasında üretkenliği, adaleti, huzuru tesis eder. “Tanrı ile kağan arasında, kağanın Tanrı buyruklarına uymasıyla ilgili, Tanrı ile ulus arasında sürekli bir bağ vardır.” (Yıldırım 1998: 115). Kağan, bu bağ çerçevesinde millete karşı görevlerini yerine getirirse, millet de görevlendirilmiş kağanın buyruklarına itaat ederse bu bağ sağlamlaşır. Türk devlet geleneği ve hakimiyet anlayışı çerçevesinde söyleyebiliriz ki, siyâsî erki/iktidarı (kut'u) veren Tanrı, kağanın görevini yerine getirmemesi durumunda verdiği iktidarı (kut'u) geri alabilir. Türk kağanı/Türk devlet adamı bunu bildiği için, Tanrı'nın kendisini gözetlediğini, denetlediğini düşünerek yapacağı her eylemi Tanrı'nın memnuniyetini hesap ederek yapar. Dolayısıyla kendini, yönetmede başarılı olmak, Tanrı'ya borcunu ödemek zorunda hisseder. Aslı Tanrı kutuna bağlı olan yönetme erki için kağanın cesur, kahraman, bilge ve erdemli olması gerekir. Erdemlilik, “toplumu birlik ve dayanışma içerisinde tutan fedâkârlık, bağlılık, dostluk, minnettârlık, vefâ, samimiyet, mertlik, dürüstlük, cömertlik ve konukseverlik gibi meziyetleri” (Koca: 2002:831) içerir. Bu konuda Kutadgu Bilig'i de burada hatırlamakta yarar var; ki anıtlardaki anlayışa paralel olarak devlet adamı ve yönetim özelliklerine orada da vurgu yapılır. Yusuf Has Hacib, iktidardaki gücün adalet ve hikmete dayalı bir yönetim gösterdiği takdirde kalıcı olacağını belirtir. Devletin süreğenliği adaletle mümkündür. Türk kültüründe devlet, bir baba gibi âdil, bilge ve basiretli davranmakla egemenliğini sağlar. Kutadgu Bilig'te yönetenin, yönetimin nasıl olması gerektiğine ilişkin birçok yerde vurgu yapılır:

Bu beglik ulı kör könilik turur/Bu beyliğin temeli doğruluktur

Köni bolsa begler tiriglik bolur/Beyler doğru olursa dünya huzura kavuşur (819)

Könilik öze oldı beglik ulı/Beyliğin temeli doğruluk üzerine kurulmuştur

Bu beglik köki ol könilik yolu/Doğruluk yolu beyliğin esasıdır (821)

İki neng turur ilke bağı beki/Bir memleketin bağı ve kilidi iki şeyden ibarettir

Biri saklık ol bir törü il köki/Biri ihtiyatlılık, biri kanun, bunlar esastır (2015)

Könilik öze sen turı kılı törü/Sen her vakit doğrulukla hüküm et

Törü birle beglik turur ol örü/Beylik kanun ile ayakta durur (5285)

Egemenlik/erkinlik, S. Koca'nın (2002: 825) belirttiği üzere iki şekilde olur: Bunlardan ilki iç hakimiyettir. Devletin, toprakları ve toprakları üzerinde yaşayan insanlar üzerinde hukukî açıdan emretme hak ve yetkisini tam olarak kullanmasıdır. İç hakimiyetin sağlanabilmesi için bu da yeterli olmamakta, idare edilenlerin

de idare edenleri meşrû kuvvet olarak kabul etmesi ve onlara itaat etmeleri gerekmektedir. Devlette hakimiyetin ikinci tezahürü ise tam bağımsızlıktır. Anıtlarda belirtildiği gibi, Türkler, hürriyet ve istiklâlê sahip iseler var olduklarına, yok bunlardan yoksun iseler ölmüş olduklarına inanırlar. Anıtlarda bu durum, "ilsire-/ilsizleşmek, devletsizleşmek, kagansıra-/kağansızlaşmak, künged-/cariye olmak, kulad-/kul olmak, Türk törüsün içgün-/Türk töresini bırakmak" gibi fiillerle dile getirilmektedir.

Ortak hafızanın somut tezahürleri olan ve Orhun Anıtları başta olmak üzere Türk kültürünün yazılı kaynakları (Divân-ı Lugâti't-Türk, Kutadgu Bilig, Atabetü'l-Hakayık, vd.) yaşadığımız süreçte yol göstericiliklerini sürdürmektedir. Ancak, gerek yönetenler gerekse yönetilenler olarak bu kaynaklardan ne denli haberdârız, haberdarsak ne oranda onlardan faydalanıyoruz, hangi dersleri alıyoruz, gündelik hayatımızda hangi ödev ve sorumluluklarımızı onların kılavuzluğunda yerine getiriyoruz?

Yaşadığımız süreçte Batı olarak adlandırdığımız güç odakları (AB, ABD, vd.) milli kültürlerle ve dolayısıyla üniter devletlere karşı, kendi amaç ve çıkarları doğrultusunda tek tip bir toplumsal, siyasî ve ekonomik yapıyı dayatmaktadır. Sahip oldukları ekonomik ve teknolojik üstünlüğü kullanarak diğer milletleri kendi yaşayış biçimlerine, dinî ve ahlâkî anlayışlarına, toplumsal yapılarına benzer ve hatta aynı duruma getirmeye çalışmaktadırlar. Devlet adamları, sporcular, gazeteciler, sanatçılar, akademisyenler, din adamları, vd. birçok kesimden insanları elde ederek -iletişim organlarını da en geniş şekilde kullanarak- yeni bir ahlâk anlayışını, yaşama şeklini, insânî ilişkileri, kısacası kendi kültürlerini yaygınlaştırmaya, Batı tipi bir toplum ve insan tipi oluşturmaya çalışmaktadırlar. Bunu yaparken Batı dışındaki milletlerin yöneticilerinin, düşünürlerinin, münevverlerinin Batı'yı adeta kutsallaştırmaları, kendilerini ise geri kalmış, hatta ilkel olarak görmeleri, Batı için (AB, ABD) bir avantaj olurken Batı karşısındaki milleti de edilgen, zavallı kılmaktadır. Ancak, Batı yaşama tarzının, modernleşme, çağdaşlaşma, ilerleme olarak taklit edilmesi, bu edilgenliğin görülmesini, idrâk edilmesini gizlemekte, teknolojinin kullanılmasındaki imkânlar, tüketim ürünlerinin ucuz ve kolay elde edilir hâle getirilmesi, tüketimin artması ve yerli ajanların (Devlet adamları, sporcular, gazeteciler, sanatçılar, akademisyenler, din adamları, vd.) bu yaşama şeklini "idealize etme"deki becerileriyle Batı, amacına ulaşmaktadır.

Taraftarı veya karşıtı olmaktan öte, adına ne denirse densin, yaşanan süreçte yerimiz neresi? Değişim, açılım, demokratikleşme, çağdaşlaşma, vb. denilen milli, üniter devlet yapısının küçük parçalanmasını öngören bu gidişte özne miyiz, nesne miyiz? Etken mi yoksa edilgen miyiz? Önce bu soruları cevaplamak, ardından da yaşanan süreçte Türk milletinin, tarihin ilk çağlarından günümüze kadar kimliğini, benliğini oluşturan (siyasî, ekonomik teşkilatlanması, hukukî anlayışı, toplumsal yapısı, dinî-ahlâkî karakteri, meziyetleri, vd.) değerler etrafında bütünleşmesi, kültürel kimliğinin korunması yönünde kurumsal anlamda teşkilatlanması gerekmektedir. Esen küreselleşme rüzgarını, millet olarak çıkarlarımız, inançlarımız çerçevesinde yönlendirmek, çağımızda yapılacak en doğru yoldur. İradesini kullanamayanların iradeleri başkalarının kullanılır. Dünyadaki temel sorun da budur. Yaşanan bu süreci kimin ne amaçlarla, nasıl yönlendirdiği üzerinde düşünen bazı milletler, kendi dünya görüşleri, dinî ve ahlâkî inançları, milli değerleri, ülke olarak çıkarları, vb. açısından kendilerince bir politika belirleyip yaşananlara millet olarak bir tavır almaktadırlar. Eğer Türk milleti de bu etkinliği gösteremezse, törüsün içgünürsü, ilsirer, kagansırar, kızı küngedir, oğlu kuladır.

Türk milleti tarihin ilk dönemlerinden başlayarak her şeye kâdir bir Tanrı'ya imân etmiş, yaşantısını da O'na göre biçimlemiştir. Tanrı'nın isteği insanoğlunun huzur, barış, adalet, doğruluk içinde yaşamasıdır. Yani kötülüğü, huzursuzluğu, adaletsizliği, sapkınlığı yasaklamıştır. Türkün tabiatında da mertlik, hoşgörü, uzlaşma, barış içinde yaşama, adalet, dürüstlük, vb. meziyetler vardır. Tarihte egemenliği altındaki her millet güven ve huzur içinde yaşamıştır. Bu nitelikleri adeta bir zaaf gibi algılandığından zaman zaman ne olduğunu, kim olduğunu unutanlarca istismar edilmeye, alt edilmeye, yok edilmeye çalışılmıştır. Yaşanılan zamanda ise, özellikle Batı taklitçileri, AB ve ABD tarafından kullanılan gerici cemaatler, bölücüler, vs. tarihi, milli değerleri reddetmeyi, kötülemeyi ya çağdaşlığın, ilericiğin, demokratiğin bir gereği veya tam tersi Müslümanlığın bir gereği olarak görmekte dirler. Tarihe, milli kültüre karşı bu gafilce tutum, tarihin öğreticiliğini, tarihî olaylardan gerekli dersleri almayı önleyen bir tutumdur. Oysa tarih, her insan, her millet için en büyük öğretmendir. Bu büyük öğretmeni daha çok dinlemeye, ondan gerekli dersleri almaya, şu günlerde daha çok ihtiyacımız olduğu bir gerçek. Çünkü -adına ne denirse densin- farklılıklarımızın öne çıkarıldığı; benzerliklerimizin, aynılıklarımızın unutturulmaya çalışıldığı; bölünmeye, parçalanmaya, dolayısıyla huzursuzluğa, dahası çekişmelere, kavgalara doğru giden bir süreç yaşamaktayız. Bu emperyalist oyunu ancak bir olarak, diri olarak, iri olarak bozabiliriz.

KAYNAKÇA

ARAT, R. R. 1999, Kutadgu Bilig I Metin (4.b), TDK Yay., Ank.

1991, Kutadgu Bilig II, Çeviri (5.b), TDK Yay., Ank.

ERCİLASUN, A.B. 1993, "Benggü İl Tuta Olurtaçı Sen", Türk Yurdu, sayı 76 (422), Aralık, s.3-4.

KOCA, S. 2002, "Eski Türklerde Devlet Geleneği ve Teşkilatı", Türkler Ans. c.2, Yeni Türkiye Yay., Ank. s.823-844.

DİVİTÇİOĞLU, S. 1987, Kök Türkler-Kut, Küç, Ülüg, Ada Yay., İst.

YILDIRIM, D. 1998, "Köktürk Çağında Tanrı mı Tanrılar mı Vardı?", Türk Bitiği, Akçağ Yay., Ank., s.112-